

Agnieszka Jurczak

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

PRZEMIANY GENERACYJNE WŚRÓD POLSKIEJ MIGRACJI W KANADZIE

Wprowadzenie

Kwestie związane z różnego rodzaju przemianami wydają się na stałe wpisane w historię funkcjonowania człowieka w społeczeństwie. Jest to także problematyka obecna zwłaszcza w kontekście migracji, wynikającej nie tylko z faktu dążenia do poszukiwania przestrzeni, w której będzie się dobrze żyło, ale również związana jest z przemianami zewnętrznymi, które niejako na tę mobilność wpływają. Potwierdza to łacińska sentencja *ubi bene, ibi Patria*, która podkreśla zdolność człowieka do zaadaptowania się w nowym środowisku, w którym czuje się dobrze i bezpiecznie oraz do traktowania go jak swojego nowego domu. Nierzadko jednak napływ ludności z wielu różnych krajów może powodować konflikty, zwłaszcza jeśli ludność ta pod względem języka, religii czy kultury różni się od dotychczasowych, rdzennych mieszkańców. Może ponadto wprowadzać różnego rodzaju zmiany społeczne. Migracje, przynajmniej w pewnym stopniu, zmuszają więc państwa przyjmujące do prowadzenia polityki zapobiegającej ewentualnym konfliktom.

Statystyki pokazują, że liczba migrantów na świecie stale rośnie i w 2022 r. wynosiła 3,6% w skali świata¹. W Polsce w 2021 r. stanowiła 12 tys. i było to o 36,4% więcej w porównaniu z rokiem 2020². Na przestrzeni lat zmieniał się

¹ The Publications Unit, *World Migration Report 2022*, <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022-chapter-2> [dostęp: 8.01.2023].

² Statista, *Emigration from Poland from 2000 to 2021*, <https://www.statista.com/statistics/957135/poland-emigration/> [dostęp: 8.01.2023].

kierunek wyjazdów Polaków, co było związane z przemianami politycznymi, jakie zachodziły w kraju. Jest to widoczne na przykładzie polskich wyjazdów do Kanady. Chociaż kraje te są od siebie znacznie oddalone geograficznie, jednak historia sprawiła, że stały się sobie bliskie. Kanada, ze względu na historię swojej państwowości, stanowi przykład społeczeństwa wielokulturowego, w którym ważną rolę pełni również polska diaspora.

Młoda historia tworzenia państwowości Kraju Klonowego Liścia pokazuje, w jaki sposób współistnieją ze sobą na jednym terenie przedstawiciele wielu różnych narodowości, w tym również Polacy. Ich osadnictwo za oceanem na przestrzeni lat różniło się pod względem genezy, struktury społeczno-demograficznej ludności napływowej oraz stopnia integracji z dotychczasowymi mieszkańcami kraju. Migracje z Polski do Kanady uzależnione były od przemian historycznych, do jakich dochodziło w Europie. To one wpływały na charakter poszczególnych fal migracyjnych oraz na zmiany, jakie zachodziły wśród migrantów widoczne zwłaszcza w sytuacji utraty przez Polskę państwowości. Dlatego też celem artykułu jest przedstawienie przemian generacyjnych wśród polskiej migracji w Kanadzie oraz uzasadnienie, że były one bezpośrednio związane z przemianami historycznymi, do jakich dochodziło na przestrzeni lat nad Wisłą.

Migracja jako zmiana

Problematyka zmian w socjologii pojawia się m.in. w kontekście dynamiki społecznej, ewolucjonizmu czy też zróżnicowania strukturalnego. Opiera się na przekonaniu, że „społeczeństwo nigdy nie jest statyczne, a zmiany społeczne, polityczne i kulturalne dokonują się nieustannie”³. Są zależne od wielu różnych czynników endo- i egzogennych, na które jednostka ma wpływ, ale też takich, których nie jest w stanie przewidzieć. Zmiana jest również elementem na stałe powiązaniem z migracją: „jednym z kontekstów, który rodzi pytania o proces rozwoju, o jego przebieg, zmianę i integralny charakter, o zespoły czynników wspierających go i hamujących, jest z pewnością sytuacja emigracyjna”⁴. Mobilność tego typu sprzyja przenoszeniu i przenikaniu się kultury poszczególnych grup. Powoduje to różnego rodzaju przemiany w kraju, do którego wyjeżdżają sami migranci, ale również w samym środowisku imigranckim, na które nakłada się pluralizm kulturowy i w którym funkcjonują przybysze. Niekiedy taka sytuacja

³ *Zmiana społeczna*, tł. J. Stawiński [w:] *Słownik socjologii i nauk społecznych*, red. G. Mars-hall, tł. M. Tabin, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 441–442.

⁴ J. Plewko, W. Szymczak, T. Adamczyk, *Doświadczenie rozwoju w życiu polskich migrantów w Wielkiej Brytanii*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2018, s. 10.

sprzyja alienacji, swoistemu wyobcowaniu w nowym środowisku. Badania pokazują jednak, że posiadane przez migrantów zasoby kulturowe wynikające z procesów socjalizacyjnych wpływają pozytywnie na ich funkcjonowanie w kraju, do którego wyjeżdżają. Jak zauważa Tomasz Adamczyk, analizując badania socjologiczne przeprowadzone wśród Polaków w Wielkiej Brytanii, „często też u badanych można było dostrzec *expressis verbis* akcenty położone na rozwój”⁵. W ten sposób posiadane przez osoby wyjeżdżające z kraju ojczystego zaplecze kulturowe stanowi swoistą wartość dodaną.

Słownik socjologii samą migrację definiuje jako „mniej lub bardziej stały ruch jednostek lub grup przekraczających granice symboliczne lub polityczne do nowych obszarów zamieszkania oraz nowych wspólnot”⁶. Mobilność tego typu może wynikać z różnych przyczyn, stąd też literatura przedmiotu przedstawia wiele typologizacji, wśród których, ze względu na przyczyny, wymienia migracje polityczne, ekonomiczne, innowacyjne i konserwatywne⁷. Podkreśla tym samym wpływ kwestii historycznych oraz społeczno-kulturowych na proces wspomnianej mobilności. Jak zauważa Tadeusz Paleczny, „U podłoża migracji leży zawsze skomplikowany kompleks czynników [...] psychicznych i osobowościowych predyspozycji [...], jak i zdeterminowanych przez zbiorowo ustalone zasady organizacji ekonomicznej, politycznej i kulturowej społeczeństw”⁸. Są one widoczne również w poszczególnych polskich falach migracyjnych do Kanady.

Wyjazdy Polaków za ocean w pewien sposób korespondują z modelami integracji etnicznej Anthony’ego Giddensa. Przywołany brytyjski socjolog zauważył, że koegzystencja ludności napływowej z dotychczasowymi mieszkańcami danego państwa może przybierać trzy formy: asymilacji, tygla narodów oraz pluralizmu kulturowego⁹. Pierwszy z wymienionych modeli zakłada unifikację migrantów z mieszkańcami kraju, do którego przyjeżdżają, pod względem języka, praktyk kulturowych i szeroko rozumianego stylu życia z jednoczesnym pozostawieniem własnych tradycji. Tygiel narodów związany jest natomiast ze stworzeniem pewnego rodzaju kultury patchworkowej, złożonej z różnych elementów charakterystycznych dla narodowości ludności napływowej. W takiej sytuacji „tradycje, z których wywodzą się imigranci, nie zanikają pod naporem dominującej kultury zastanej populacji, ale mieszają się z nią, tworząc nowe

⁵ *Ibidem*, s. 146.

⁶ *Migracja*, tł. P. Świeboda [w:] *Słownik socjologii...*, s. 495–496.

⁷ H. Kubiak, K. Slany, *Migracje* [w:] *Encyklopedia socjologii. Suplement*, t. 2, Oficyna Naukowa, Warszawa 2005, s. 245–246.

⁸ T. Paleczny, *Migracje w perspektywie socjologicznej. Ogólna charakterystyka zjawiska*, „Państwo i Społeczeństwo” 2003, nr 1, s. 215.

⁹ Zob. A. Giddens, *Socjologia. Wydanie nowe*, tł. O. Siara, A. Szulżycka, P. Tomanek, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

wzory kulturowe”¹⁰. Na jednym terenie niejako koegzystują ze sobą więc różne tradycje, które jednocześnie tworzą między sobą różne konfiguracje. Natomiast pluralizm kulturowy to współistnienie obok siebie wielu różnych, ale równych sobie systemów kulturowych. Dzieje się tak w społeczeństwach wielokulturowych, w których nie chodzi tylko o skupienie na jednym terenie osób posiadających zróżnicowane systemy kulturowe, ale także o „zbiór zasad i procesów realizacji współżycia społecznego w warunkach realizacji pluralizmu etnicznego i kulturowego, nastawionych przy tym na optymalizację stosunków społecznych przez wyrównywanie praw i szans uczestnictwa”¹¹. Przykładem takiego społeczeństwa jest m.in. Kanada, w której wielokulturowość jest respektowana przez instytucje państwowe i regulowana obowiązującym tam prawem.

Współistnienie wielu różnych kultur na jednym terenie nierzadko staje się przyczyną różnego rodzaju antagonizmów. Czasami też formy integracji etnicznej wymienione przez A. Giddensa na przestrzeni czasu przechodzą kolejno jedna w następną. Bywa to uwarunkowane czynnikami wypychającymi migrantów z ich ojczyzny, jak również ich profilem społeczno-demograficznym i w tym kontekście może być związane ze zmianami generacyjnymi (pokoleniowymi). Marika Pirveli i Barbara Lewczuk, pisząc o zmianach tego typu, nazywają je też zmianami kopernikańskimi. Podkreślają w ten sposób istotny zakres przeobrażeń, do których dochodzi pomiędzy danymi formacjami i które zarazem pozwalają odzielić ich od siebie¹². Przywoływane autorki zauważają, że dotyczą one odmiennego sposobu wykonywania różnego rodzaju czynności, zarządzania przestrzenią, w tym także geografowania środowiska oraz funkcjonowania poszczególnych działów gospodarki. Przyczyn tych przeobrażeń upatrują w zmianach, do jakich dochodzi w kontekście postępu cywilizacyjnego.

Ważnym czynnikiem przyczyniającym się do zmian generacyjnych wydają się również przemiany historyczne, które niekiedy zmuszają obywateli do wyjazdu z ich ojczyzny. Widać to na przykładzie polskiej migracji do Kanady, która od migracji incydentalnej przyjęła formę masową powodowaną sytuacją geopolityczną Polski. Początkowo z powodu braku możliwości otrzymania na własność ziemi i ograniczonych możliwości na podwyższenie swojej stopy życiowej w ojczyźnie, poprzez migrację wojenną i tą związaną ze skutkami samej wojny, czyli z faktem, że Polska znalazła się pod wpływem komunistycznego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Czynniki te wpłynęły na strukturę społeczno-

¹⁰ *Ibidem*, s. 643.

¹¹ H. Mamzer, *Tożsamość w podróży. Wielokulturowość a kształtowanie tożsamości jednostki*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2003, s. 3.

¹² M. Pirveli, B. Lewczuk, *Geografia i skala lokalna – przemiana generacyjna*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio B, Geographia, Geologia, Mineralogia et Petrographia” 2013, vol. 68, s. 44.

-demograficzną samych migrantów oraz ich zaangażowanie (lub jego brak) w życie społeczne w Kanadzie. Widać też, że doprowadziły pod tym kątem również do swoistej zmiany generacyjnej (pokoleniowej).

Polacy w Kanadzie

Polska emigracja do Kanady początkowo miała charakter jedynie incydentalny. Źródła podają, że rozpoczęła się w latach 80. XVII w., kiedy we francuskojęzycznej prowincji Quebec pojawił się Gdańszczanin Andrzej Wilk (André Loup)¹³. Kolejni migranci napłynęli po wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych, a następnie po upadku powstania listopadowego¹⁴. A. Reczyńska wymienia wśród nich Augusta Globenskigo i Karola Błaszkwicza oraz Aleksandra Kierzkowskiego i Kazimierza Gzowskiego¹⁵. Pełnili oni ważne funkcje w wielokulturowym społeczeństwie kanadyjskim i prawdopodobnie dlatego zapisali się na kartach jego historii. Np. K. Gzowski był jednym z projektantów International Bridge nad Niagarą łączącego Kanadę ze Stanami Zjednoczonymi.

Historię masowej emigracji do Kanady rozpoczyna natomiast XIX w. i wyjazdy Kaszubów, którzy osiedlali się głównie w prowincji Ontario. W tym okresie za ocean przybywali głównie ubodzy polscy chłopci pochodzący z Pomorza Gdańskiego. Jak zauważa Henryk Zins, ta fala migracyjna „miała wyraźnie zarobkowy i plebejski charakter. Jej przyczyną była nędza chłopca polskiego, który spodziewał się znaleźć w Nowym Świecie lepsze warunki egzystencji”¹⁶. Kaszubi przyjeżdżali do Kanady zazwyczaj ze względu na obietnicę otrzymania na własność ziemi, którą mogli uprawiać i która oficjalnie była im przekazywana przez władze Kanady od roku 1859. Data ta umownie traktowana jest za początek pierwszej fali migracyjnej Polaków do Kraju Klonowego Liścia¹⁷. Kaszubi za oceanem tworzyli namiastkę ojczyzny, którą zostawili nad Wisłą. Karczując

¹³ Zob. A. Reczyńska, *Polonia kanadyjska* [w:] J. Kozak, T. Piwowarek, *Polacy w Kanadzie. Słownik biograficzny. Kto jest kim w Polsce kanadyjskiej 2006*, Biogram Publishing, Missisagua 2006, s. 13; M. Marczuk-Karbownik, *Stosunki polsko-kanadyjskie – problemy i wyzwania w XXI wieku* [w:] *Polityka zagraniczna Polski. 25 lat doświadczeń*, red. M. Pietrasik, M. Stelmach, K. Żakowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, s. 165; J. Grabowski, *Historia Kanady*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa 2001, s. 285 i inni.

¹⁴ Zob. A. Kujawa, *Polacy w Kanadzie. Ewolucja struktur organizacyjnych i działalność Polonii kanadyjskiej*, Oficyna Wydawnicza ASPAR-JR, Warszawa 2008, s. 15.

¹⁵ A. Reczyńska, *Polonia kanadyjska...*, s. 13.

¹⁶ H. Zins, *Polacy w Kanadzie (Z dziejów Polonii)*, Polonijne Centrum Kulturalno-Oświatowe UMCS, Lublin 1976, s. 5.

¹⁷ Zob. A. Śliz, *Gdy zobaczyłem Kanadę... Nadzieje. Oczekiwanie. Rozczarowania*, „Archiwum Emigracji. Studia – Szkice – Dokumenty” 2009, z. 2(11), s. 45.

kanadyjskie lasy, zakładali miejscowości, które nazywali polskimi nazwami, wznosili też kościoły wokół których zaczynało toczyć się życie kulturowe. Na szczególną uwagę zasługuje w tym kontekście tzw. katedra pod sosnami, która do dzisiaj stanowi ważne miejsce na mapie kanadyjskich Kaszub. Jak zauważa Stanisław Stolarczyk, „pod tym właśnie obrazem, w «Katedrze pod sosnami» bije serce Kaszub, przypominające nam wszystkim o Ojczyźnie”¹⁸. Jednocześnie migranci z Polski tamtego okresu, ze względu na brak znajomości języków obcych, izolowali się od pozostałych mieszkańców kraju, do którego trafili, a który był dla nich pod każdym względem obcy. Jak zauważa A. Śliz, „brak wykształcenia, analfabetyzm, wiejski styl życia, przywiązanie do kościoła i tradycji skutecznie hamowały proces włączania się Polaków w główny nurt życia społeczno-kulturowego Kanady”¹⁹. Taka postawa sprzyjała jednak wzmacnianiu więzi z rodakami, wśród których zamieszkiwali. W tym okresie Kanada przyjęła około 20 tysięcy Polaków²⁰. Stworzyli oni własną diasporę, która wzbogaciła mozaikę ich nowej, wielokulturowej ojczyzny.

Od lat 90. XIX w. do okresu II wojny światowej polska migracja do Kanady uległa jedynie nieznacznym przeobrażeniom. Nadal dominowały w niej osoby słabo wykształcone, które zajmowały się głównie pracą fizyczną. Oprócz Kaszubów za oceanem zaczęli pojawiać się również mieszkańcy polskiej Galicji oraz Wielkopolski. Kulturalne życie polonijne toczyło się wówczas zazwyczaj przy kościołach, które nierzadko pełniły też rolę wspierającą migrantów w wielu obszarach ich funkcjonowania w nowej ojczyźnie. Przy nich często powstawały domy kultury (tzw. hale), które pełniły miejsce spotkań i kultywowania rodzimej kultury. Często też przy kościołach zakładane były różnego rodzaju organizacje polonijne, np. Stowarzyszenie Polaków w Kanadzie. Jedną z pierwszych parafii, która powstała w tamtym okresie, była ta pod wezwaniem św. Ducha w Winnipegu, do jej prowadzenia skierowani zostali oblaci, którzy przyczynili się do rozwoju polskiej prasy. Publikowali „Głos Kanadyjski”, a następnie „Gazetę Katolicką” przekształconą później w „Głos Polski”. Pisma podejmowały tematy ważne głównie z perspektywy polskich migrantów. Chociaż zdecydowana część życia kulturalnego tamtejszej Polonii toczyła się przy kościołach, jednak zaczęły również powstawać organizacje o charakterze świeckim, np. Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. Organizacje polonijne ulegały na przestrzeni lat wielu przeobrażeniom, które odpowiadały potrzebom migrantów. Widać to m.in. na przykładzie Związku Polaków w Kanadzie, który powstał w 1921 r., na skutek połączenia

¹⁸ S. Stolarczyk, *Gdy wspominam Kaszuby...*, Nakładem Fundacji im. Władysława Reymonta. Komitet Wydawniczy Fundusz śp. Stanisława Kawczyńskiego, Toronto 2000, s. 123.

¹⁹ A. Śliz, *Gdy zobaczyłem Kanadę... Nadzieje...*, s. 45.

²⁰ A. Reczyńska, *Polonia kanadyjska...*, s. 13.

się Synów Polskich, „Spójni” Narodowej Polskiej oraz Towarzystwa Św. Stanisława. Jego rolę, a zarazem rolę podobnych mu organizacji, trafnie charakteryzuje Julian Dobranowski: „Dzięki ZPwK i podobnym organizacjom Polacy najmniej doświadczają trudności związanych z przesiedleniem się z Polki do Kanady. Dzięki Związkowi rząd tego kraju oszczędza znaczne sumy, które musiałby wydać na opłacenie pracowników socjalnych, za których pracę w obecnym układzie wykonują wolontariusze”²¹. Organizacje polonijne tamtego okresu pełniły więc m.in. funkcje samopomocowe, których realizacja była niezwykle istotna z perspektywy charakteru polskiej migracji za ocean. A. Reczyńska szacuje, że przed I wojną światową do Kanady przybyło ok. 60 tys. osób, a w okresie międzywojennym pojawiło się tam ok. 45 tys. nowych przybyszy²². Były to jednak osoby, które w większości zajmowały podobne jak Kaszubi pozycje społeczne.

Struktura polskiej migracji do Kanady zmieniała się jednak od okresu II wojny światowej. Ze względu na przemiany, jakie zaszły w Polsce, „na teren Kanady przedostała się grupa (ok. tysiąca) polskich techników, inżynierów i innych profesjonalistów, którzy zostali zatrudnieni przy rozbudowie kanadyjskiego przemysłu lotniczego”²³. W tym okresie za ocean przybyły również osoby, które pracowały wcześniej w polskiej służbie dyplomatycznej. Po zakończeniu II wojny światowej do Kanady wyemigrowali także zdemobilizowali polscy żołnierze oraz uchodźcy, którzy nie mogli lub nie chcieli wracać do komunistycznej Polski. Zgodnie z szacunkami A. Reczyńskiej w okresie wojennym do Kraju Klonowego Liścia wyemigrowało ok. 800 Polaków, następnie po wojnie ok. 55 tys. osób, w latach 1953–1971 – 55 tys. i później do 1980 r. jeszcze 8 tys., natomiast ostatnia duża fala migracyjna (tzw. solidarnościowa) z lat 1981–1991 liczyła 80 tys.²⁴ Migranci, którzy w tym okresie pojawili się w Kanadzie, zdecydowanie różnią się od tych, którzy docierali tam jako pionierzy. Przede wszystkim Polacy ci posiadali określone kompetencje zawodowe, czasami znali też język obcy, dzięki czemu mogli znaleźć lepiej płatną, lżejszą niż rolnictwo, pracę. Niektórzy imigranci zaczęli też kształcić lub dokształcać się na uczelniach kanadyjskich. W tym okresie pręźnie rozwijały się też instytucje polonijne, które jednak częściowo zmieniły swój profil. Polacy integrowali się ze społeczeństwem kanadyjskim, w związku z czym organizacje i inicjatywy o profilu etnicznym nie zamykały ich już w obrębie jedynie rodzimej kultury, a stanowiły element, który wzbogacał różnorodność kraju. Warto tutaj wspomnieć chociażby o Kongresie

²¹ J. Dobranowski, *Związek Polaków w Kanadzie (1907–1983)*, „Studia Polonijne” 1985, t. 9, s. 272.

²² *Ibidem*, s. 15.

²³ A. Śliz, *Gdy zobaczyłem Kanadę... Nadzieje...*, s. 46.

²⁴ A. Reczyńska, *Polonia kanadyjska...*, s. 14–15.

Polonii Kanadyjskiej (rok powstania: 1944 r.), którego działalność skupiała się nie tylko na pielęgnowaniu polskiej kultury na obczyźnie, ale także na wspieraniu Polaków w kraju, poza nim oraz realizacji inicjatyw na rzecz Kanady, która przyjęła polskich migrantów²⁵. W tym okresie swoją działalność rozwinął także Związek Polaków w Kanadzie, który miał swoje grupy (filie) w wielu większych skupiskach Polaków. Były to swoiste centra kultury, przy których funkcjonowały grona młodzieży, organizacje kobiece (koła Polek), grupy sportowe, biblioteki i inne²⁶. Ze ZPwK wyłoniła się także Fundacja im. Wł. Reymonta, która od ponad pięćdziesięciu lat w sposób szczególny wspiera młodzież polonijną w Kanadzie. Lista instytucji powstałych w tamtym okresie jest bardzo bogata i świadczy o szczególnym zaangażowaniu Polaków w działalność samopomocową.

Ostatnią dużą falą migracyjną do Kraju Klonowego Liścia była ta w latach 1991–1996, kiedy do Kanady przybyło ok. 35 tys. Polaków i jak zauważa A. Reczyńska, były to osoby posiadające wykształcenie wyższe, przez co stosunkowo szybko zintegrowały się z wielokulturowym społeczeństwem za oceanem²⁷. Późniejsze zmiany w Polsce, w tym również integracja w ramach struktur europejskich, sprawiły, że wyjazdy do Kanady przestały być już aż tak atrakcyjne jak kiedyś. Statistics Canada, powołując się na dane z 2016 r., zauważa, że w Kanadzie żyje obecnie ponad milion osób, które deklarują polskie korzenie²⁸. Najwięcej Polaków skupionych jest w prowincji Ontario. Symptomatycznym jest też fakt, że wśród nich odsetek osób, które wskazują więcej niż jedno pochodzenie etniczne, jest największy w najmłodszej grupie wiekowej. Potwierdza to w pewien sposób zatrzymanie polskiej migracji do Kanady oraz zawieranie przez migrantów z poprzednich fal migracyjnych związków z osobami posiadającymi inne niż polskie pochodzenie etniczne. W tym miejscu warto też zwrócić uwagę na fakt przeobrażeń w zakresie życia społecznego Polonii. Ponieważ migranci stanowią obecnie grupę zasymilowaną, część organizacji etnicznych założonych w ramach poprzednich fal migracyjnych przestała funkcjonować. Było to efektem niekiedy zakończenia realizacji funkcji, do których były powołane; innym razem wynikało z nieporozumień nierzadko pojawiających się w środowisku

²⁵ Zob. A. Śliz, M.S. Szczepański, *Polsce i Polakom: idea Kongresu Polonii Kanadyjskiej*, „Przegląd Polsko-Polonijny” 2016, nr 3–4, s. 153.

²⁶ Zob. *Diamentowy jubileusz Związku Polaków w Kanadzie 1907–1082*, oprac. F. Kmietowicz [przy współudziale innych], Polish Alliance Press, Toronto 1982.

²⁷ A. Reczyńska, *Polonia kanadyjska...*, s. 16.

²⁸ Statistics Canada, 2016 Census of Population, Statistics Canada Catalogue no. 98-400-X2016187, www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/dp-pd/td/td/Rpeng.cfm?TABID=2&Lang=E&APATH=3&DETAIL=0&DIM=0&FL=A&FREE=0&GC=0&GID=1341679&GK=0&GRP=1&PID=110528&PRID=10&PTYPE=109445&S=0&SHOWALL=0&SUB=0&Temporal=2017&THEME=120&VID=0&VNAMEE=&VNAMEF=&D1=0&D2=0&D3=0&D4=0&D5=0&D6=0 [dostęp: 5.01.2023].

polonijnym. Te instytucje, które pozostały, stoją obecnie u progu przeobrażeń wynikających ze zmian wśród Polonii, jak też zmian społecznych w Polsce i w Kanadzie. Widać to chociażby na przykładzie malejącego zainteresowania działalnością szkół polonijnych. Polscy migranci w Kanadzie utożsamili się więc z tamtejszym środowiskiem wielokulturowym i wespół z innymi narodowościami tworzą swoistą mozaikę.

Zakończenie

Polskie fale migracyjne do Kanady powiązane są więc z przemianami historycznymi, które wpływały zarówno na powody decydujące o opuszczeniu ojczyzny, jak również na strukturę społeczno-demograficzną samych migrantów. Początkowo ze względów politycznych i ekonomicznych za oceanem pojawiali się polscy chłopci nęceni obietnicą otrzymania na własność ziemi, na której mogliby pracować i zakładać gospodarstwa rolne. Były to głównie osoby niemajątkne, które trudniły się na obczyźnie zazwyczaj ciężką pracą fizyczną i raczej trudno im było przystosować się do środowiska, które również pod względem kulturowym było dla nich obce. Dlatego też samoorganizowali się często w ramach przykościelnych instytucji etnicznych, które świadczyły im pomoc. Dopiero podczas kolejnych fal migracyjnych za oceanem pojawili się Polacy, których poza poszukiwaniem lepszego bytu do wyjazdu skłoniła groźba nadchodzących (a później trwających) I i II wojny światowej. Zwłaszcza w okresie II wojny światowej do Kanady przybyli Polacy posiadający wyższe wykształcenie i wysokie kwalifikacje zawodowe. Ułatwiło im to nie tylko asymilację z wielokulturowym społeczeństwem Kraju Klonowego Liścia, ale również znalezienie pracy. W tym okresie rozwinęła się również działalność organizacji polonijnych, które w sposób bardziej skoordynowany wspierały również Polaków w kraju, a także w ramach świadczonej samopomocy ułatwiały przyjeżdżającym odnalezienie się w nowym kraju. Zapoczątkowane przez nich inicjatywy po części kultywowane były również przez migrantów pochodzących z ostatniej fali, których wyjazdy motywowane były także czynnikami politycznymi i ekonomicznymi. Do Kanady trafiły wtedy osoby, które ze względu na posiadane wykształcenie i kapitał ekonomiczny, którym dysponowały, przeszły swoisty awans społeczny w porównaniu zwłaszcza z pierwszymi migrantami. Tamtejsza polonia zakończyła w zasadzie okres licznych wyjazdów do Kraju Klonowego Liścia. Obecna migracja w tamtym kierunku ma charakter incydentalny.

Zmiany generacyjne pomiędzy poszczególnymi polskimi falami migracyjnymi, do których dochodziło na przestrzeni lat i które wynikają z przemian historycznych w kraju, w pewien sposób korespondują też z modelami integracji

etnicznej Anthony'ego Giddensa. Choć początkowo Polacy byli zdecydowanie outsiderami, którzy alienowali się od pozostałych grup etnicznych obecnych za oceanem, to w miarę upływu czasu i pojawiania się grup o odmiennych profilach społeczno-demograficznych ich integracja zaczęła przybierać formę pluralizmu kulturowego i asymilacji. Obecnie natomiast Polakom przebywającym w Kanadzie bliżej jest chyba do swoistego tygla kulturowego. O ile pierwsze pokolenie migrantów zazwyczaj kultywowało rodzime zwyczaje na zasadzie pluralizmu rozumianego jako współistnienie wielu różnych systemów na jednym terenie, o tyle drugie i kolejne pokolenia, którym przyszło wychowywać się w tym pluralizmie, nie zawsze są w stanie pogodzić tę różnorodność, w której funkcjonują. Stąd też czerpią poszczególne elementy owych systemów i tworzą w ten sposób mozaikę wielokulturowości, która wspierana jest przez ustawodawstwo państwowe.

Bibliografia

- Diamentowy jubileusz Związku Polaków w Kanadzie 1907–1082*, oprac. F. Kmietowicz [przy współudziale innych], Polish Alliance Press, Toronto 1982.
- Dobranowski J., *Związek Polaków w Kanadzie (1907–1983)*, „Studia Polonijne” 1985, t. 9, s. 257–274.
- Grabowski J., *Historia Kanady*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa 2001.
- Giddens A., *Socjologia. Wydanie nowe*, tł. O. Siara, A. Szulżycka, P. Tomanek, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- Kubiak H., Slany K., *Migracje [w:] Encyklopedia socjologii. Suplement*, t. 2, Oficyna Naukowa, Warszawa 2005, s. 245–246.
- Kujawa A., *Polacy w Kanadzie. Ewolucja struktur organizacyjnych i działalność Polonii kanadyjskiej*, Oficyna Wydawnicza ASPAR-JR, Warszawa 2008.
- Mamzer H., *Tożsamość w podróży. Wielokulturowość a kształtowanie tożsamości jednostki*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2003.
- Marczuk-Karbownik M., *Stosunki polsko-kanadyjskie – problemy i wyzwania w XXI wieku [w:] Polityka zagraniczna Polski. 25 lat doświadczeń*, red. M. Pietrasik, M. Stelmach, K. Żakowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, s. 161–180.
- Migracja*, tł. P. Świeboda [w:] *Słownik socjologii i nauk społecznych*, red. G. Marshall, tł. M. Tabin, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 495–496.
- Paleczny T., *Migracje w perspektywie socjologicznej. Ogólna charakterystyka zjawiska*, „Państwo i Społeczeństwo” 2003, nr 1, s. 215–227.
- Pirveli M., Lewczuk B., *Geografia i skala lokalna – przemiana generacyjna*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio B, Geographia, Geologia, Mineralogia et Petrographia” 2013, vol. 68, s. 41–58.
- Plewko J., Szymczak W., Adamczyk T., *Doświadczenie rozwoju w życiu polskich migrantów w Wielkiej Brytanii*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2018.
- Reczyńska A., *Polonia kanadyjska [w:] J. Kozak, T. Piwowarek, Polacy w Kanadzie. Słownik biograficzny. Kto jest kim w Polonii kanadyjskiej 2006*, Biogram Publishing, Missisagua 2006, s. 11–40.
- Stolarczyk S., *Gdy wspominam Kaszuby...*, Nakładem Fundacji im. Władysława Reymonta. Komitet Wydawniczy Fundusz śp. Stanisława Kawczyńskiego, Toronto 2000, s. 123.

- Śliz A., *Gdy zobaczyłem Kanadę... Nadzieje. Oczekiwania. Rozczarowania*, „Archiwum Emigracji. Studia – Szkice – Dokumenty” 2009, z. 2(11), s. 44–54.
- Śliz A., Szczepański M.S., *Polscy i Polakom: idea Kongresu Polonii Kanadyjskiej*, „Przegląd Polsko-Polonijny” 2016, nr 3–4, s. 151–206.
- Zins H., *Polacy w Kanadzie (Z dziejów Polonii)*, Polonijne Centrum Kulturalno-Oświatowe UMCS, Lublin 1976.
- Zmiana społeczna*, tł. J. Stawiński [w:] *Słownik socjologii i nauk społecznych*, red. G. Marshall, tł. M. Tabin, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 441–443.

Netografia

- Statista, *Emigration from Poland from 2000 to 2021*, <https://www.statista.com/statistics/957135/poland-emigration/> [dostęp: 8.01.2023].
- Statistics Canada, 2016 Census of Population, Statistics Canada Catalogue no. 98-400-X2016187, dostępny w Internecie: www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/dp-pd/dt-td/Rpeng.cfm?TABID=2&Lang=E&APATH=3&DETAIL=0&DIM=0&FL=A&FREE=0&GC=0&GID=1341679&GK=0&GRP=1&PID=110528&PRID=10&PTYPE=109445&S=0&SHOWALL=0&SUB=0&Temporal=2017&THEME=120&VID=0&VNAMEE=&VNAMEF=&D1=0&D2=0&D3=0&D4=0&D5=0&D6=0 [dostęp: 5.01.2023].
- The Publications Unit, *World Migration Report 2022*, <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022-chapter-2> [dostęp: 8.01.2023].

GENERATIONAL TRANSITIONS AMONG POLISH MIGRATION IN CANADA

Abstract

The article concerns generational changes among Polish immigrants in Canada. It presents the characteristics of individual migration waves to Canada and justifies that they were directly related to the historical changes that took place over the years in Poland. The first trips to Canada were clearly economic in nature, and the migrants were mainly people who worked on the land. With the passage of time, the socio-demographic profile of the emigrants changed, which affected assimilation within the multicultural Canadian society. Mobility of this type may therefore be the result of political and economic problems that influence the decision to leave, motivating certain social groups to do so.

Keywords: generational change, Polish emigration, Canada

PRZEMIANY GENERACYJNE WŚRÓD POLSKIEJ MIGRACJI W KANADZIE

Streszczenie

Artykuł dotyczy przemian generacyjnych wśród polskiej migracji w Kanadzie. Przedstawia charakterystykę poszczególnych fal migracyjnych do Kraju Klonowego Liścia oraz uzasadnia, że były one bezpośrednio związane z przemianami historycznymi, do jakich dochodziło na przestrzeni

lat nad Wisłą. Pierwsze wyjazdy do Kanady miały wyraźnie ekonomiczny charakter, a migrantami były głównie osoby, które trudniły się pracą na roli. Wraz z upływem czasu zmieniał się profil społeczno-demograficzny wyjeżdżających, co wpływało na asymilację w ramach wielokulturowego społeczeństwa kanadyjskiego. Mobilność tego typu może być więc skutkiem problemów politycznych i gospodarczych, które wpływają na decyzję o wyjeździe, motywując do niej zarazem określone grupy społeczne.

Słowa kluczowe: zmiana generacyjna, polska emigracja, Kanada